

Миронюк Л. В.,
старший викладач кафедри українознавства
та загальної мовної підготовки,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЯВИЩЕ СИНОНІМІЇ В МАШИНОБУДІВНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Попри те, що однією з головних ознак терміна є однозначність, у сучасних галузевих терміносистемах дослідники виявляють значну кількість синонімних лексем. Тож вивчення явища синонімії в галузевих терміносистемах одна з актуальних проблем сучасної лінгвістики. Дослідники І. Кочан, М. Кочерган, І. Кузнєцова, О. Литвинко, О. Мартиняк, В. Русанівський, О. Тараненко та ін. вивчали специфіку цього семантичного явища в різних аспектах. Проте синонімічні явища в термінології машинобудівної галузі з погляду порівняльного термінознавства ще потребують докладних наукових студій. Мета нашої роботи – з'ясувати особливості і найбільш поширені явища синонімії в термінолексичній галузі машинобудування української та англійської мов.

Синонімія в термінології характеризується відсутністю експресивності, стилістичною диференціацією в межах наукового стилю, специфікою використання в різних сферах тощо. Основними критеріями виділення синонімів є тотожність чи близькість семного складу, а також здатність чи нездатність до взаємозамінності в певному контексті. Головні причини виникнення синонімії в машинобудівній термінології: в українській мові – вживання запозиченого та питомого варіанта (наприклад, *мотор* – *двигун*) терміна, розвиток технологій; в англійській – еволюція термінології в різних інженерних школах (британська, американська), маркетингова та промислова стандартизація – різні компанії створюють власні назви. Дослідження свідчать, що в англійській мові допускається контекстуальна варіативність – синоніми вживаються залежно від галузі, школи або навіть компанії, а особливості розвитку галузевих термінологій української мови, машинобудівної зокрема, наразі докладно вивчаються і скеровуються термінологами до уніфікації та стандартизації

терміносистем. Тож синонімія в межах галузевої українськомовної термінології вважається явищем тимчасовим.

У машинобудівній термінології української мови превалюють абсолютні синоніми (дублети), які виражають тотожне поняття / об'єкт, властивості й не мають стилістичного забарвлення. Серед них синоніми, що виникли в результаті функціонування в терміносистемі питомої та запозиченої термінолексми, наприклад: *вал – вісь, з'єднання – злука, корпус – каркас, механізм – пристрій, напильник – терпуг, передача обертання – трансмісія обертання, перемінний – циклічний, ущільнення – герметизація*; терміни-варіанти, які позначають одне поняття, але мають певні відомості на структурному рівні, наприклад багатокomпонентний термін / однокомпонентний термін (*редукторний пристрій – редуктор, модульний блок – блок-капсула*) або багатокomпонентний термін – аббревіатура (*числове програмне керування – ЧПК, система автоматичного проєктування – САПР*); часткові синоніми (*кріпильні вироби – кріпильні деталі*). Синоніми в машинобудівній термінології української мови функціонують переважно як диференційні знаки й вживаються залежно від рівня складності технічного опису чи фахового спрямування тексту.

Прагнення до максимальної точності та пошуку стислих лексичних форм сприяє поширенню синонімії в машинобудівній термінології англійської мови, у складі парадигматичних структур котрої наявні як прості, так і складні терміни. Наприклад: *workpiece = metal block, work part, section, stock, bar, block, billet – заготовка деталі; constant discharge pump = constant displacement pump, constant flow pump, constant volume pump – насос з постійними витратами*. Зауважмо, що для лексем, які утворюють синонімічні ряди, характерна близькість за ознакою. Домінують у досліджуваній термінології семантичні синоніми. Наприклад: термінолексми *hole i bore* позначають «отвір», але друга (*bore*) вживається зі значенням «розточений або просвердлений отвір», тобто передає більш точну інформацію про предмет. Також активно функціонують дефініційні синоніми, тобто значення терміна співвідноситься з його визначенням. Наприклад: термін *impeller* «насосне колесо» тлумачиться як «*the rotating component of acentrifugal pump, equipped with vanes*» – «обертальна деталь відцентрового насоса з лопатями», а *horizontal pump* «горизонтальний насос» – *centrifugal pump with a horizontal shaft* «відцентровий насос з горизонтальним валом». Спостерігаємо, що дефініції зосереджують увагу на головних ознаках термінолексем *impeller i horizontal pump*, актуалізуючи їх семантику.

Отже, синонімія в машинобудівній термінології досліджуваних мов зумовлена національною традицією й специфікою розвитку галузі: українська терміносистема прагне до однозначності, тому перевага надається унормованому, стандартизованому терміну; англійська – до комунікативної гнучкості, тож наявність синонімії має позитивне функціональне значення. Загалом, попри прагнення семантичної однозначності щодо тлумачення поняття / об'єкта в межах окремої терміносистеми, синонімія допомагає задовольняти потреби фахового спілкування, а також забезпечує належний рівень культури наукової мови.